

Commissie voor de
milieueffectrapportage

Hoogspanningsstation Farmsum

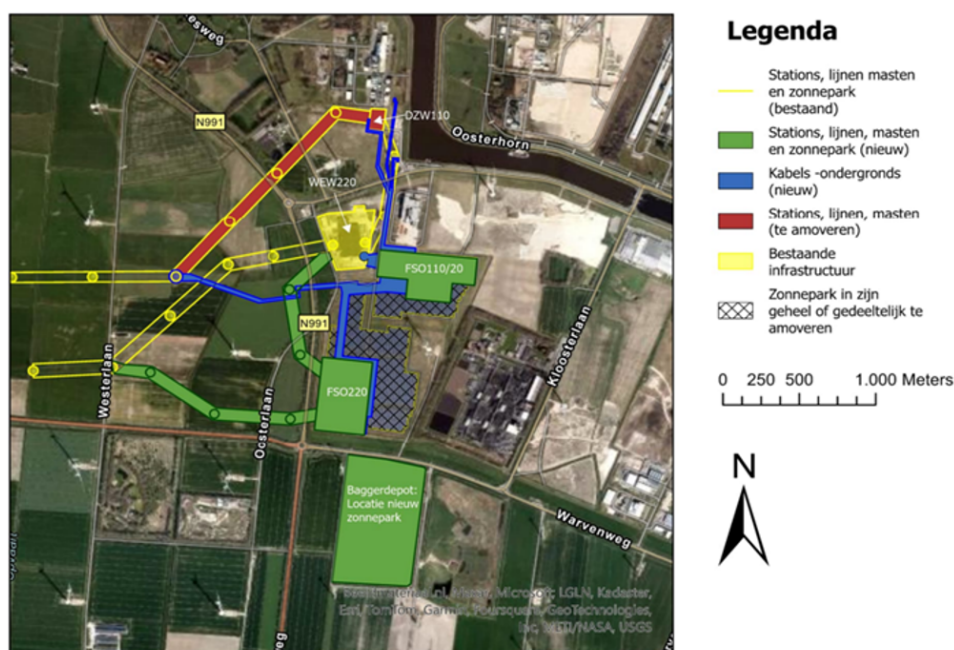
Advies voor de mer-beoordeling

20 januari 2025 / projectnummer: 3855

1 Advies voor de mer-beoordeling

TenneT en Enexis Netbeheer willen een nieuw hoogspanningsstation met een aantal kabelverbindingen bouwen bij Farmsum in de regio Delfzijl (zie figuur 1).¹ Het gaat om een gecombineerd 20/110/220 kV-hoogspanningsstation en twee bovengrondse hoogspanningsverbindingen. Het project is een uitwerking van de Cluster Energiestrategieën van Noord Nederland door TenneT, provincie Groningen en Groningen Seaport. Doel hiervan is het versnellen van de uitbreiding van de energie-infrastructuur om de plannen van industrie en netbeheerders mogelijk te maken.

Figuur 1: Locatie Solar park Delfzijl (Farmsum) (bron: aanmeldnotitie). De nieuwe hoogspanningsstations en de bovengrondse hoogspanningsverbindingen zijn in het groen aangegeven. Dit geldt ook voor het Baggerdepot, dat geen deel uitmaakt van de voorgenomen activiteit.

Voordat de minister van Klimaat en Groene Groei besluit over het hoogspanningsstation, moet ze eerst beslissen of een milieueffectrapport opgesteld moet worden. Een milieueffectrapport is nodig als het voornemen kan leiden tot aanzienlijke gevolgen voor het milieu. Voor de beslissing van de minister hebben TenneT en Enexis een aanmeldnotitie opgesteld², waar de mer-beoordeling een onderdeel van is.³ De minister van Klimaat en Groene Groei heeft de Commissie voor de milieueffectrapportage (hierna: Commissie) gevraagd de aanmeldnotitie te toetsen.

¹ Het 110 kV station en het 220 kV station zullen door TenneT beheerd worden en het 220 kV station door regionaal netbeheerder Enexis.

² In advies wordt verder gesproken over de 'aanmeldnotitie', dit is dus de mer-beoordeling.

³ MER-beoordeling Project Farmsum Oosterlaan 220/110/20 kV Project Farmsum, Aanmeldnotitie MER, versie 6.0, 4 november 2024.

In dit advies spreekt de Commissie zich uit of de aanmeldnotitie volledige en juiste informatie bevat om te kunnen beoordelen of de mogelijke gevolgen voor het milieu het nodig maakt een milieueffectrapport op te stellen. TenneT stelt in de aanmeldnotitie dat het voornemen geen aanzienlijke milieugevolgen heeft. Het bevoegd gezag, in dit geval de minister, moet beslissen of deze conclusie terecht is.

De Commissie heeft daarbij, met het oog op bijlage III van de Mer-richtlijn, gelet op:

- de beschreven kenmerken van het voornemen;
- de kenmerken van de potentiële milieugevolgen en of deze in beeld zijn;
- de beschreven kenmerken van de locatie van het project;
- of er, als milieueffecten kunnen optreden in de aanleg- en gebruiksfase, voldoende maatregelen beschikbaar zijn om effecten te beperken.

Wat staat in de aanmeldnotitie?

De aanmeldnotitie beschrijft en visualiseert de ligging van het hoogspanningsstation en de bijbehorende extra masten en kabels bij Farmsum. Het rapport beschrijft de milieueffecten en kent hier scores aan toe. Volgens het rapport zijn er licht negatieve effecten te verwachten op:

- natuur: vooral lokale flora en fauna worden beïnvloed;
- landschap: het hoogspanningsstation is zichtbaar in het open landschap;
- cultureel erfgoed: nader onderzoek is nodig naar gebieden met hoge archeologische verwachtingswaarden;
- ontplofbare oorlogsresten: nader onderzoek is nodig naar de aanwezigheid hiervan;
- omgevingsveiligheid: er is een mogelijk overstromingsrisico. Daarnaast zijn er risico's door de afstanden tot de windturbines.

In de aanmeldnotitie staat dat alle effecten gemitigeerd kunnen worden. Voor andere milieuthema's zijn volgens het rapport geen negatieve effecten te verwachten.

Voorafgaande aan de aanmeldnotitie is een haalbaarheidsstudie⁴ uitgevoerd. Hierin zijn een aantal mogelijke locaties onderzocht en met elkaar vergeleken.

Wat zijn de conclusies van de Commissie?

De aanmeldnotitie stelt dat het voornemen geen aanzienlijke milieugevolgen veroorzaakt en dat geen MER nodig is. De Commissie constateert dat de aanmeldnotitie voor de meeste onderwerpen voldoende informatie bevat voor het bevoegd gezag om een besluit te nemen over de mer-beoordeling. Voor één onderwerp ontbreekt nog belangrijke informatie:

- **Risico's voor vogels:** de globale ligging van slaapplekken en hoogwatervluchtplekken en het al dan niet voorkomen van geconcentreerde vliegroutes over het gebied rond het geplande hoogspanningsstation zijn niet beschreven. Hierdoor zijn de aanvaringsrisico's niet goed onderbouwd. Door deze informatie toe te voegen kan een betere onderbouwing gegeven worden van de laag ingeschatte aanvaringsrisico's om daarmee een besluit te kunnen nemen over de mer-beoordeling.

De Commissie heeft daarnaast een aantal aanbevelingen voor het vervolgtraject, zie paragrafen 2.2 en 2.3 van dit advies. Tot slot doet ze in hoofdstuk 3 een aantal

⁴ Ontwikkeling 220/110kV-station Delfzijl Weiwerd, Haalbaarheidsstudie, Tennen TSO B.V., 21 juli 2022.

aanbevelingen aan het bevoegd gezag en Groningen Seaports over de inrichting van het gehele industrieterrein.

Aanleiding MER

Om het hoogspanningsstation, inclusief de benodigde kabel- en lijnverbindingen mogelijk te maken, is een projectbesluit nodig. Het planvoornemen voorziet in de aanleg, wijziging of uitbreiding van hoogspanningsleidingen als bedoeld onder J8 in de Bijlage V van het Omgevingsbesluit. Hiervoor geldt een mer-beoordelingsplicht. Aangezien een deel van het hoogspanningsstation wordt ingericht voor een spanning van 220 kV, moet een mer-beoordeling worden uitgevoerd.

Rol van de Commissie

De Commissie is onafhankelijk, bij wet ingesteld en adviseert over de inhoud en de kwaliteit van milieueffectrapporten. Ook kan ze een advies geven over een aanmeldnotitie voor een mer-beoordeling. De Commissie stelt voor ieder project een werkgroep samen van onafhankelijke deskundigen. Ze schrijft geen milieueffectrapporten, dat doet de initiatiefnemer. Het bevoegd gezag – in dit geval de minister van Klimaat en Groene Groei – besluit over de mer-beoordeling.

De samenstelling en de werkwijze van de werkgroep van de Commissie en verdere projectgegevens staan in bijlage 1 van dit advies. De projectstukken die bij het advies zijn gebruikt staan op de website. Deze zijn te vinden door nummer 3855 op www.commissiemer.nl in te vullen in het zoekvak.

2 Toelichting op het advies

In dit hoofdstuk licht de Commissie haar conclusies toe. Wanneer de tekst in een kader staat, betekent dit dat de notitie op dat onderdeel onvoldoende informatie bevat en dat aanvulling nodig is.

2.1 Natuur

De aanmeldnotitie benoemt kort de aanvaringsrisico's voor de vooral van de Waddenzee afkomstige vogels, en onderbouwt deze met een verwijzing naar een technisch rapport van Sovon. Voor de onderbouwing van de geschatte, lage aanvaringsrisico's is het belangrijk in beeld te brengen wat de globale ligging van slaapplaatsen en hoogwatervluchtplaatsen is en de daaraan gerelateerde foerageergebieden in het binnenland dichtbij het geplande hoogspanningsstation en -lijnen. Kennis over de verbindingen hiertussen is belangrijk voor het schatten van de intensiteit en routes van vliegbewegingen van vogels en voor het identificeren van de mogelijkheden om negatieve effecten te mitigeren. Door het toevoegen van deze specifieke ruimtelijke informatie kunnen de laag ingeschatte aanvaringsrisico's beter worden onderbouwd.

De locatie bevindt zich 1,5 kilometer landinwaarts. Er ligt een aantal obstakels tussen het hoogspanningsstation, de hoogspanningslijnen en de Waddenzee (zoals woonbebouwing, industriegebied en een windpark). Deze fysieke barrières sturen de vliegpatronen, ook tijdens de vogeltrek in het voorjaar. Dit vermindert de waarschijnlijkheid dat vogels deze specifieke locatie gebruiken als vaste vliegroute tussen de Waddenzee en eventueel binnenlandse

foerageergebieden. De Commissie verwacht daarom ook dat het risico op vogelaanvaringen relatief laag is voor soorten die zijn aangewezen voor Natura 2000-gebied Waddenzee.

De Commissie adviseert de aanmeldnotitie aan te vullen en op grond van bestaande bronnen en gegevens⁵ te beschrijven welke vogelconcentraties in een straal van tien kilometer voorkomen van soorten waarvoor het Natura 2000-gebied Waddenzee is aangewezen. Geef op basis daarvan concreter aan of er potentieel geconcentreerde vliegbewegingen van vogels over het locatiegebied gaan en wat de aanvaringsrisico's zijn. Werk, indien nodig en gewenst, mitigerende maatregelen uit.

2.2 Locatiekeuze

De Commissie maakt een aantal kanttekeningen bij de locatiekeuze en doet op het eind van deze paragraaf een aanbeveling. Ze realiseert zich overigens dat de locatiekeuze formeel geen deel uitmaakt van een mer-beoordeling. Deze aanbeveling heeft geen consequentie voor het kunnen nemen van een besluit over de mer-beoordeling.

Gehanteerde werkwijze

De locatiekeuze van het hoogspanningsstation is in een haalbaarheidsstudie onderzocht. De Commissie heeft tijdens een mondelinge toelichting⁶ begrepen dat hiervoor, behalve de technische randvoorwaarden, twee uitgangspunten voor de bepaling van het zoekgebied leidend waren, namelijk:

- het buitengebied moet worden ontzien;⁷
- de netwerkcapaciteit voor duurzame energie (wind) moet voldoende zijn.

Op basis hiervan is de locatie Farmsum als enige overgebleven. Dit betekent dat er alleen nog speelruimte is bij de uitwerking en inrichting van het hoogspanningsstation.

Manier waarop de uitgangspunten en criteria zijn gehanteerd

De Commissie constateert dat het zoekgebied, waarbinnen naar locaties is gezocht, in de haalbaarheidsstudie niet overeenkomt met het uitgangspunt dat het buitengebied moet worden ontzien. Zo liggen de mogelijke locaties Geefster, Amsweer en het Weiwerdermaar in het buitengebied. Het reële zoekgebied ligt binnen het bestemd industrieel complex, op basis van een afstand van minder dan 1 km tot bestaande lijnverbindingen en 4 km tot het bestaand station. Door het gebied ten noordoosten van Oosterhornhaven om technische redenen niet mee te nemen, is het zoekgebied feitelijk uiterst beperkt geworden. Niet duidelijk gemotiveerd is waarom het zoekgebied zo klein is gehouden. Bovendien lijkt het criterium van afstand zowel gebruikt voor zoekgebied als locatiekeuze.

⁵ Denk bijvoorbeeld aan: N. Fieten, M. Frauendorf, B.J. Ens, 2022 'Quickscan' handelingsperspectief voor hoogwatervluchtplaatsen in de Nederlandse Waddenzee. Mogelijke maatregelen ten aanzien van menselijke verstoring. A&W-rapport 21-416, Sovon-rapport 2022/28, Altenburg & Wymenga ecologisch onderzoek, Feanwâlden / Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen en de slaapplaatsdatabase van Sovon Vogelonderzoek Nederland.

⁶ Dit gebeurde in een startgesprek op 19 november tussen de Commissie, bevoegd gezag en Tennet.

⁷ In het startgesprek gaf Tennet aan dat alle mogelijke 'stedelijke locaties' zijn nagegaan.

De Commissie beveelt aan bij het nemen van het besluit over de locatie expliciet aan te geven hoe de uitgangspunten en criteria zijn gehanteerd bij de keuze voor het zoekgebied en de locaties.

2.3 Aanbevelingen voor de uitwerking van het voornemen

Uitwerking van de inrichting

Er is nog veel te kiezen en uit te werken bij het inrichten van de locatie. Zo is voor de mogelijke effecten op het landschap nog niet duidelijk wat de bepalende ontwerpkeuzes zijn. Hierbij is vooral de vraag of gekozen wordt om de locatie zoveel mogelijk 'te verstoppen' of juist vorm te geven als uitbreiding van een energielandschap 'dat gezien mag worden'. Daarnaast zijn nog onderzoeken nodig voor archeologie en aardkundige waarden.

De Commissie beveelt aan bij de uitwerking van de inrichting de inpassing in het landschap goed te visualiseren en te onderbouwen. Communiceer deze visualisaties duidelijk met de belanghebbenden. Besteed hierbij extra aandacht aan de overwegingen om de hoogspanningsverbindingen bovengronds aan te leggen. Geef aan hoe wordt omgegaan met het beleid van de provincie Groningen dat leidingen alleen nog ondergronds mogen worden aangelegd.

Meekoppelkansen en monitoring

Er zijn veel ontwikkelingen in het gebied. Er wordt onder andere gewerkt aan het waterstofnetwerk, aanleg van water- en gasleidingen en er zijn vergaande plannen voor nieuwe industrie in Oosterhorn. Dit biedt kansen om 'werk met werk' te maken. Verder is er een onderlinge afhankelijkheid van het hoogspanningsstation en wat er mogelijk is in het gebied, vooral voor een goede benutting van de ondergrondse ruimteclaims op de nutsstroken. Het is daarom belangrijk dat alle ontwikkelingen en effecten voor bestuurders en andere belanghebbenden steeds in beeld zijn, inclusief inzicht in hoe ze onderling samenhangen. De huidige digitale projectenatlas van Groningen Seaports is hier een goed hulpmiddel voor.

De Commissie beveelt aan bij de uitwerking van de inrichting om de meekoppelkansen voor vooral de ondergrondse ruimteclaims op de nutsstroken zorgvuldig en voor iedereen transparant uit te werken en te communiceren.

3 Aanbevelingen voor het hele bedrijventerrein

Het valt de Commissie op dat de aanmeldnotitie niet ingaat op een aantal aspecten die te maken hebben met de bredere context van het project en van de gebiedsontwikkeling als geheel. Voor bestuurders en insprekers is deze informatie echter wel relevant, ook met het oog op toekomstige planvorming en projecten in het gebied. De Commissie realiseert zich dat dit niet de verantwoordelijkheid van TenneT is en daarom geeft ze in dit hoofdstuk een aantal aanbevelingen aan het bevoegd gezag en de partners van Havenvisie 2030 over het gebied.

Weiwerd: Brainwierde

Aangrenzend aan de locatie voor het hoogspanningsstation ligt Weiwerd op een oude wierde.⁸ Dit voormalig dorp is in 1975 gesloopt, omdat destijds grootschalige ontwikkelingen in dit gebied te verwachten waren. Dit duurde langer dan voorzien en na een lange tijd braak te hebben gelegen wil Groningen Seaports hier in samenwerking met de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed een kennisintensief bedrijvenpark realiseren, Brainwierde genoemd.

Er komen hier bijvoorbeeld bedrijven op het gebied van energie, chemie, recycling en consultancy. Deze zullen een belangrijke kennis- en innovatierol spelen voor de omliggende bedrijven. Bij de inrichting vormen de erfgoedwaarden een belangrijk uitgangspunt: wierden en ook het vrije zicht op wierden genieten een beschermde status in de provinciale verordening. Het hoogspanningsspanningsstation met de nieuwe hoogspanningslijnen kan ervoor zorgen dat de Brainwierde landschappelijk verder wordt ingesloten door industriële complexen en daardoor aan ruimtelijke kwaliteit die ligt in de combinatie van innovatie en erfgoed inboet. Dit kan de aantrekkingskracht voor de doelgroep aantasten. Niet onderzocht is of de uitbreiding van het hoogspanningsstation effect heeft op de ontwikkelingsmogelijkheden van dit gebied.

De Commissie vraagt zich in het verlengde daarvan af of voor het havengebied als geheel voldoende is gekeken naar het totaalplan voor het gebied en/of daarmee rekening is gehouden. Het is nu niet duidelijk of functies elkaar stimuleren of juist belemmeren door de keuzes voor ruimtelijke inrichting.

De Commissie beveelt aan TenneT aan om nog na te gaan hoe het hoogspanningsstation in het totaalplan voor het havengebied past. Voorkom hiermee dat er nog onverwachte belemmerende factoren boven tafel komen. Aan bevoegd gezag en/of Groningen Seaports beveelt ze aan om bij de motivering van het besluit over het hoogspanningsstation aan te geven wat de consequenties zijn van de locatiekeuze voor toekomstige mogelijkheden. Geef aan of en hoe dit past in een optimale gebiedsinrichting en ook of het later juist tot belemmeringen voor een optimale ontwikkeling van het gebied kan leiden.

Cumulatie van effecten

Cumulatie van effecten met andere projecten kan optreden. De aanmeldnotitie behandelt het onderwerp cumulatie van effecten voldoende. Er kan een moment in de ontwikkeling van het industriegebied komen dat de ontwikkelingen teveel cumuleren.

De Commissie doet daarom de aanbeveling aan het bevoegd gezag voor het gebied aan om de cumulatie van effecten van de verschillende projecten zorgvuldig te monitoren en om een methodiek te ontwikkelen voor het opzetten van een milieuboekhouding voor het hele gebied. Geef hierin ook aan hoe te handelen als de milieugebruiksruimte wordt overschreven.

⁸ Een wierde of terp is van oorsprong een kunstmatige heuvel die bij hoogwater als toevluchtsoord/woonplaats diende. Wierde is de Groningse naam en terp de Friese aanduiding.

BIJLAGE 1: Projectgegevens

Advies van de Commissie over het op te stellen MER

De Commissie bestaat uit een werkgroep van deskundigen. Deze werkgroep geeft aan welke onderwerpen naar zijn mening moeten worden behandeld in het MER en met welke diepgang. Om zich goed op de hoogte te stellen van de situatie heeft een delegatie van de werkgroep het gebied bezocht waar milieugevolgen kunnen optreden. Meer informatie over de [Commissie](#) en over haar [werkwijze](#) vindt u op onze website.

Samenstelling van de werkgroep

Bij dit project bestaat de werkgroep uit:

dr. Jan Jacob van Dijk (voorzitter)

dr. Roeland During

drs. Tjeerd Gorter (secretaris)

drs. Martin Poot

dr. Fred Woudenberg

Besluit waarvoor dit milieueffectrapport wordt opgesteld

Mer-beoordeling.

Waarom wordt hiervoor een milieueffectrapport opgesteld?

Voor projecten die grote milieugevolgen kunnen hebben, kan in Nederland een milieueffectrapport (MER) vereist zijn. Uit [Bijlage V van het Omgevingsbesluit](#) onder de Omgevingswet volgt dat volgens categorie J8 dit project MER-beoordelingsplichtig is. In deze beoordeling staat de vraag centraal of het voornemen belangrijke nadelige gevolgen voor het milieu kan hebben. Als dit het geval is, moet een MER gemaakt worden.

Bevoegd gezag besluit

De minister van Klimaat en Groene Groei.

Initiatiefnemer besluit

Tennet en Enexis Netbeheer.

Heeft de Commissie ook zienswijzen en adviezen bij haar advies betrokken?

Het bevoegd gezag heeft de Commissie niet in de gelegenheid gesteld om zienswijzen en adviezen bij haar advies te betrekken.

Waar vind ik de stukken die de Commissie heeft gebruikt?

U vindt de projectstukken die bij het advies zijn gebruikt, door op www.commissiemer.nl projectnummer [3855](#) in te vullen in het zoekvak.

Commissie voor de milieueffectrapportage

A. v. Schendelstraat 760
3511 MK Utrecht

t 030-2347666
e info@commissiemer.nl
w commissiemer.nl

